

**ІВАНО-ФРАНКІВЩИНА РЕЛІГІЙНА: РЕЛІГІЄЗНАВЧО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ
АНАЛІЗ ЦЕРКОВНО-РЕЛІГІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПРИКАРПАТЦІВ
(за матеріалами соціологічних досліджень)**

У статті проаналізовано основні показники, за якими проводилося релігієзнавчо-соціологічне дослідження у рамках реалізації наукового проекту «Роль етноконфесійних взаємовідносин транскордонних регіонів (Буковина, Галичина) в євроінтеграційних процесах: суспільно-практичний вимір» для визначення структури церковно-релігійної мережі Івано-Франківської області та релігійності жителів прикарпатського регіону.

На основі базових показників анкетних даних узагальнено ступінь світоглядної толерантності та специфіку забезпечення свободи совісті й буття релігії на Прикарпатті. Дослідницька мета та завдання сфокусовані на вивченні факторів, які впливають на формування довіри (недовіри) до різних церков і церковно-релігійних об'єднань, які функціонують на теренах Івано-Франківської області, а відтак на визначенні стану і перспектив розвитку міжконфесійної ідейно-світоглядної толерантності у цьому регіоні.

Ключові слова: Івано-Франківська область, Церква, Українська православна церква Київського патріархату, Українська греко-католицька церква, Українська автокефальна православна церква, Українська православна церква Московського патріархату, парафія, релігійна організація, релігійна громада, конфесія, міжконфесійні конфлікти.

Актуальність проблеми. Роль релігії та Церкви у житті суспільства завжди перебувала й, очевидно, перебуватиме в полі зору вчених різних галузей знань, а надто ж філософів і соціологів. Питання про їхнє соціальне і духовне значення в житті як окремого індивіда, так і цілих спільнот особливо актуальним постає у перехідні періоди, адже для них характерними є тенденції до кардинальних світоглядних переломів та аксіологічних трансформацій.

З огляду на те, що суспільства, які переживають кризові явища, відзначаються щонайменше двома ідейно-смысловими модусами: демократизацією, світоглядним плюралізмом і політико-ідеологічною множинністю або, навпаки, унітаризмом, ідеологічним монізмом і диктатурою, релігія виходить на перший план, а іноді розглядається тією останньою «соломинкою», за яку хапається той, хто шукає порятунку. Автор вважає, що і ті, і ті крайнощі не сприяють суспільному розвитку, гальмують державотворчі процеси й загальнонаціональний поступ.

Євроінтеграційні процеси, про необхідність і важливість яких на усіх рівнях декларують українські державні урядовці та політики, привертають чим раз більшу увагу до тих європейських країн, котрі як політичні утворення сформувалися у тандемі з релігією (Церквою) чи, навпаки – утверджувалися у непримиренній опозиції до неї. Наприклад, католицька Польща і протестантсько-католицька Німеччина. Ще цікавішим у цьому контексті є історичний досвід французької демократії, коли «безмовна більшість», повівшись на маніпуляції світської політичної еліти, відважилася на тривалу і запеклу боротьбу з католицизмом, виборюючи собі автономію суспільно-політичного ладу. А сьогодні, схоже, шкодують про це, адже французьке суспільство давно зрозуміло, що свобода приходить не через абсолютне звільнення від релігійних «тенет», а іноді якраз завдяки їм.

Актуалізація церковно-релігійної ідентичності українців, релігійності та воцерковленості незалежно від того, про який регіон йдеться, зумовлена також тим, що існуючі в Україні історичні церкви так і не знайшли власної ідентичності у їх конфесійних і літургічних виявах [6, с. 95], що в контексті збереження рівноваги між двома засадничими принципами свободи буття релігії – «рівністю» і «відмінністю» – є надважливе. Гострота проблеми релігійної ідентичності українців, які проживають у транскордонних регіонах, обумовлена ще й тим, що їх духовний простір об'єктивно є менше захищеним від іноземних духовно-культурних та ідеологічних

впливів, аніж це маємо у центральних областях країни. Щоправда, вони так само є й більш стійкішими у своїй відданості історичним релігійним кореням.

Якщо звернутися до найновіших узагальнень чотирьох соціологічних компаній, серед яких Центр соціальних та маркетингових досліджень SOCIS, Соціологічна група РЕЙТИНГ, Центр Разумкова та КМІС, які провели комплексне і широкомасштабне соціологічне дослідження релігійних «вподобань населення», то стає зрозуміло, що більшість опитаних українців (74%) відносять себе до православ'я, 8% – до греко-католицизму, майже по 1% – до римо-католицизму і протестантських та євангелічних церков, а «просто християнами» себе вважають 8,5% опитаних. Частка тих, хто не ідентифікують себе з жодною конфесією складає 6%. [7]. А це засвідчує позитивну динаміку релігійності українського народу за останнє десятиліття.

У цьому зв'язку показовими є зміни, які спостерігаємо саме у транскордонних регіонах і, зокрема Галичині, до якої входить й Івано-Франківська область. Проте не варто думати, що лише транскордонність регіону визначає специфіку релігійності тих, хто його населяє. Дослідники переконані, що тут важливішим фактором є «традиції релігійного виховання», а не географія розміщення. І, що вони найбільше вкорінені на заході, в т. ч. й на Прикарпатті, а не на сході України [6, с. 117].

Отже, зростання наукового інтересу до вивчення релігійності українського народу є об'єктивно детерміноване. Однак дослідження, які проводять різні авторитетні інституції, в тому числі й Центр Разумкова, на думку окремих релігієзнавців і соціологів регіональну специфіку відображають лише частково, а надто ж коли йдеться про сукупність параметрів, які визначають її основні форми, вияви та провідні тенденції змін [1, с. 132].

Метою цієї статті є релігієзнавчо-соціологічне узагальнення основних показників які визначають структуру та функціональне значення церковно-релігійних інституцій в Івано-Франківській області.

Меті підпорядковані такі **завдання**:

- витлумачити основні чинники формування релігійної мережі Івано-Франківської області;
- визначити конфесійну приналежність мешканців Прикарпаття;
- охарактеризувати рівень релігійності (воцерковленості) вірян різних церков і конфесій, які функціонують в регіоні;
- з'ясувати рівень впливу церковних віроповчальних і соціальних доктрин, а також ідейно-світоглядних настанов конкретних конфесій на формування національної свідомості прихильників;
- проаналізувати фактори, які визначають довіру (недовіру) до різних церков і церковно-релігійних об'єднань, що функціонують на теренах Івано-Франківщини;
- узагальнити стан світоглядної толерантності та визначити найбільш очевидні тенденції у процесі забезпечення свободи совісті й буття релігії на Прикарпатті;
- проаналізувати ставлення жителів Івано-Франківської області до автокефального руху та реалізації ідеї побудови Помісної Церкви в Україні.

В основу **методології дослідження** покладено загальнонаукові й специфічно соціологічні та релігієзнавчі методи та принципи дослідження. До того ж, для формулювання власних конотацій і висновків автор апелює як до найсвіжіших результатів соціологічних досліджень, так і до прогнозів провідних експертів релігієтворчих процесів та наукових узагальнень релігієзнавців-емпіриків.

Для співставлення окремих позицій, автор також звертався до соціологічних даних і узагальнень, зроблених учасниками наукового проекту, які у травня 2015 р. здійснили комплексне дослідження релігійної палітри та основних чинників зростання релігійності серед мешканців таких транскордонних областей України, як Львівська, Тернопільська та Чернівецька [5].

Рівень дослідження проблеми. Релігійність українського народу, її форми та зміст у загальнонаціональному контексті й на конкретному регіональному рівні – це тема, якою цікавилася не одне покоління дослідників і не однієї лише релігієзнавчої школи. І це природно, адже релігія впливає практично на всі сфери суспільного життя людства, а Церква є основою національного буття кожного народу й українського поготив.

Події на Майдані зими 2013 – 2014 рр., актуалізували проблему не лише політичної, а й церковно-релігійної ідентичності українців. А в контексті справжньої боротьби з імперською

спадщиною, що лише розпочинається, релігійне питання стало відігравати чи не першорядну роль. Отже, стає цілком зрозуміло, чому цій проблематиці останнім часом відводиться так багато уваги. Прикметно, що подібні ініціативи виходять не лише із суто наукових кіл. Зацікавленість у їх позитивному розв'язанні простежується й з боку держави, яка, вочевидь, прагне збалансувати релігійно-церковну політику й адекватно відреагувати на духовні запити українського помайdanового соціуму.

Звісна річ, що наймасштабніші та найбільш системні дослідження упродовж останніх років проводять різні соціологічні центри і, зокрема, уже згаданий вище Центр Разумкова. Глибокі теоретичні узагальнення здійснюють науковці академічних установ, університетів та кафедр. Так, співробітники Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України активно досліджують фактори змін у релігійному просторі та специфіку міжконфесійних відносин, позаінституційний і дифузний характер релігії та проблеми правового забезпечення свободи совісті, специфіку протестантської релігійності, інкультурації та конфліктогенності в релігійному просторі тощо (А. Арістова, М. Бабій, В. Єленський, А. Колодний, Г. Кулагіна-Стадніченко, Л. Филипович та ін.). Серед відомих дослідників варто назвати й і професора В. Докаша, який системно досліджує розвиток церковно-релігійної мережі конкретних регіонів, здебільшого Буковини (Чернівецької області).

Зазначимо, що дослідження цих науковців важливі передусім тим, що вони базуються не лише на глибоких теоретичних узагальненнях, а й містять певні прогнози щодо перспектив розвитку церковно-релігійного життя конкретних церков і конфесій у тому чи іншому регіоні. Щоправда доволі часто – це лише умоглядні концепти, які навряд чи коли-небудь будуть втілені в життя.

Виклад основного матеріалу. Перш, ніж перейдемо до безпосереднього аналізу релігійності жителів Івано-Франківської області, а отже й тих основних показників, що характеризують їхню церковно-релігійну культуру й, очевидно, визначатимуть її стан і перспективу на найближче майбутнє, спробуємо бодай рамково унаочнити загальну ситуацію з релігійністю у Європі та Україні. Це дасть нам можливість чіткіше зрозуміти, що відбувається навколо нас і, у якій площині координат перебуваємо ми самі і той регіон, про який йдеться.

За найсвіжішими соціологічними дослідженнями, проведеними в Європі, на які часто посилаються українські науковці – 74,7% громадян України вважають себе віруючими [2, с. 67]. Це підтверджує те, що наша країна входить до сімки топових європейських країн (після Кіпру, Польщі, Португалії, Ірландії, Словаччини та Болгарії), де прихильників тієї чи іншої релігії врази більше, аніж атеїстів. Водночас, за результатами міжконтинентального соціологічного дослідження, проведеного Gallup International Association – найбільше атеїстів живе в азіатських країнах: Китай (47%), Японія (31%), а також Південна Корея (15%). Серед європейських країн, як того слід було очікувати, лідерами залишаються Чехія (30%) і Франція (29%). Натомість до топ-п'ятірки країн з найвищим відсотком віруючих людей серед населення світу є Гана (96%), Нігерія (93%), Вірменія (92%), Фіджі (92%) та Македонія (90%) [4].

Між тим, 74,7% віруючих, яких ми маємо в Україні – це доволі високий показник, який засвідчує, що для українського народу релігійно-духовна ідентичність є так само важлива, як і його політико-інтеграційна стратегія. Натомість дерелігієзація власного суспільного життя для нього є чужою, а отже й не такою відчутною, як для більшості європейських країн та світу загалом. І зайве буде доводити, що рівень та характер релігійності українського народу, як і мешканців конкретного етнорегіону України зокрема, має свою специфіку. Принаймні це добре видно на прикладі Прикарпаття та тих конкретних соціологічних досліджень, які були проведені в Івано-Франківській області минулого року.

Івано-Франківська область (Івано-Франківщина, Прикарпаття, до 1962 р. – Станіславська область, а до цього – Станіславське воєводство) розташована на південному заході України і межує з Львівською, Тернопільською, Чернівецькою та Закарпатською областями. На крайньому півдні Івано-Франківщини впродовж більше 50-ти кілометрів проходить державний кордон України з Румунією. Межа із Закарпаттям, що простягається Карпатським хребтом, упродовж віків граничила – то з Угорщиною, то з Чехословаччиною (до 1945 р.), що не могло не позначитися на її суспільному та духовно-культурному розвитку. Займаючи площу в 13,9 тис. км², Прикарпаття

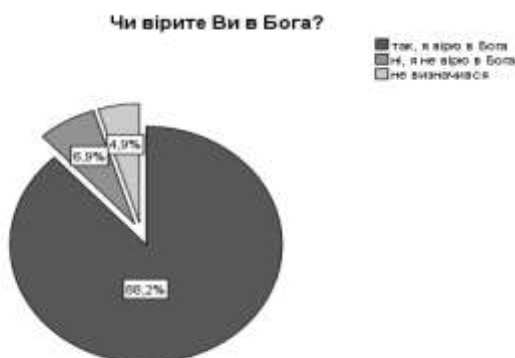
стало одним із найбільш густонаселених і давно освоєних регіонів України. Тут проживає декілька десятків представників різних національностей і функціонує багато церков та релігійних організацій різного підпорядкування й юрисдикцій.

Отже, можна стверджувати, що Івано-Франківщина – специфічний етнографічний і етноконфесійний регіон, а його висока релігійність і набожність спостерігається всюди – у побуті, народних звичаях, ремеслах, фольклорі, усній народній творчості та літературі, музиці, образотворчому мистецтві й архітектурі, а також освіті й вихованні.

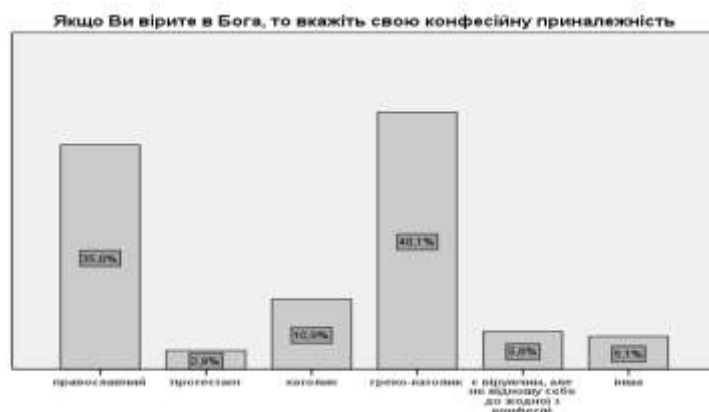
Виходячи з головної дослідницької мети, ми зупинимося докладно на ключових маркерах, за якими спробуємо визначити наскільки розвинута релігійна мережа Прикарпаття та як усталені традиції, що визначають сучасний стан і перспективи розвитку релігійно-духовного життя Івано-Франківщини, кореспондуються із національними законодавчими ініціативами у процесі правового забезпечення свободи совісті та віросповідання. А також те, що найбільше впливає на формування високого рівня національно-релігійної свідомості, міжконфесійної злагоди та толерантності прикарпатців.

Принадгідно зауважимо, що обсяг вибірки дослідження склав 400 осіб – з чітким розподілом за віком, соціально-демографічною приналежністю, освітою тощо.

Методом опитування було особисте формалізоване інтерв'ю «face to face» за місцем проживання та навчання [1, с. 133-134]. Попри те, що церковно-релігійне життя є невід'ємною складовою суспільного життя прикарпатців, що підтверджує величезна кількість придорожніх каплиць, пам'ятних хрестів, не говорячи вже про добре розвинуту храмову мережу та інтенсивне будівництво нових церков, молитовних будинків і монастирських комплексів, як і про активну участь звичайних вірян у церковнопарафіяльному та літургічному житті, на одне із основних запитань соціологічної анкети: Чи вірите Ви в Бога – 88,2% відповіли: «Так»; 6,9% підтвердили, що не вірять в Бога, а 4,9% – пояснили, що не визначилися у своєму виборі.

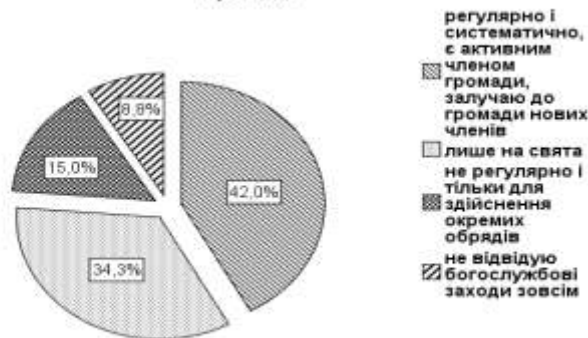
Насправді, нам важко пояснити цю тенденцію, але зауважимо, що в сусідній Буковині останні показники значно нижчі. Вийшло, що там у Бога не вірять лише 2%, а тих, які ще не визначилися – 3% [1, с.134]. Серед тих, хто засвідчив свою віру в Бога – найбільше греко-католиків (40%), за ними йдуть православні (35%), католики (10%), протестанти (2,5%). Решта припадає на інші віросповідання, секти та харизматичні рухи.

Опираючись на розроблені сучасними соціологами та релігієзнавцями критерії визначення рівня релігійності, серед яких важливе місце належить релігійно-інституційній залученості (автор під цим розуміє воцерковленість – участь у таїнствах, церковнопарафіяльному, літургічному житті тощо), у ході соціологічного дослідження та аналітичної обробки даних було визначено регулярність відвідування респондентами храмів, а отже їхню участь у житті релігійної громади (парафії), до якої вони належать.

Загалом показники релігійної активності прикарпатців у церковно-релігійному житті своїх громад, а відтак і регіону загалом – доволі високі: 73% респондентів підтвердили, що вони намагаються відвідувати майже всі «богослужбові заходи». Зокрема, систематично беруть участь у церковно-літургічному житті різних церков і конфесій 24% вірян. Це – воцерковлені, релігійно свідомі люди, які не лише відвідують храмові богослужіння, а й дбають про розвиток церковної (релігійної) громади. Вони займаються просвітництвом і навіть залученням до громади нових членів (останнє притаманне більше тим, регіонам, де переважає протестантизм або розвинута мережа НРТ, тому для Прикарпаття ця характеристика мало що означає). Майже половина опитаних відвідує церкву лише на великі свята (47%). Прикметно, що з кожним роком зменшується відсоток тих, хто звертається до церкви лише в окремих випадках. На разі таких є 16%. Проте ще доволі високий відсоток тих, хто вважає себе віруючим і ідентифікує з конкретною конфесією, але не відвідує «богослужбові заходи» зовсім – 12%.

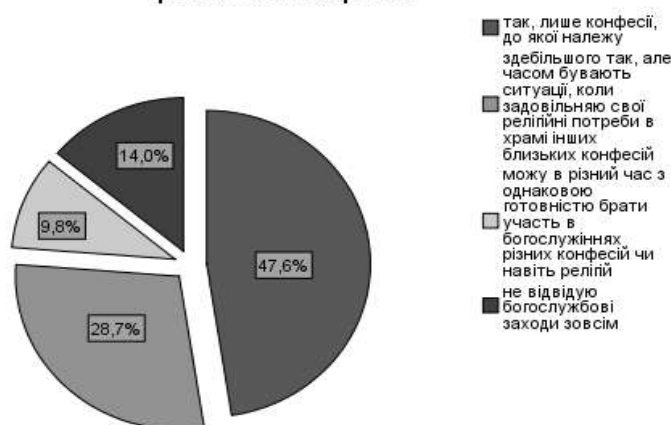
Як часто Ви відвідуєте богослужбові заходи в релігійній громаді

Не вдаючись до більш ретельного аналізу, зазначимо, що ці показники іноді суттєво відрізняються як загалом по Україні, так і по більшості її областей. Наприклад, у Чернівецькій області значно вищий відсоток тих, хто вважає себе «активним членом громади» і залучає до громади нових adeptів (на Буковині таких аж 42%). Частково цю тенденцію можна пояснити протестантизацією Чернівецької області й уповільненням розвитку інфраструктури православних церков.

Важливою специфічною рисою релігійності і церковної культури жителів Прикарпаття є те, що вони не цураються спілкування з іновірцями і підтримують тісні родинні та соціальні стосунки незалежно від того, хто до якої церкви ходить і якого віросповідання дотримується його сусід. Принаймні до такого висновку можна дійти, аналізуючи відповідь на запитання: «Чи відвідуєте Ви богослужбові заходи виключно однієї релігійної конфесії»? Так, богослужіння лише «власної» церкви (конфесії) відвідують – 47%, тоді як майже 31% можуть задовольняти релігійно-духовні потреби у храмах іншої церковної юрисдикції чи близьких їм по духу конфесійних утвореннях. До цього варто ще додати спільні богослуження, які проводить місцевий духовний провід з нагоди різних знаменних і пам'ятних дат в історії краю та України, храмові відправи та престольні відправи, глибоко шанують на Прикарпатті. Все це вкотре підтверджує ту особливість духовно-культурного і церковно-релігійного життя, яка вирізняє регіон з-поміж інших етнорелігійних теренів України, де визначальним є не конфесійна приналежність, а усвідомлення неперехідної настанови апостола Павла, що «немає ні елліна, ні юдея, ні обрізаня, ні необрізаня, варвара, скіфа, раба, вільного, але все і у всьому Христос (Колос. 3, 11).

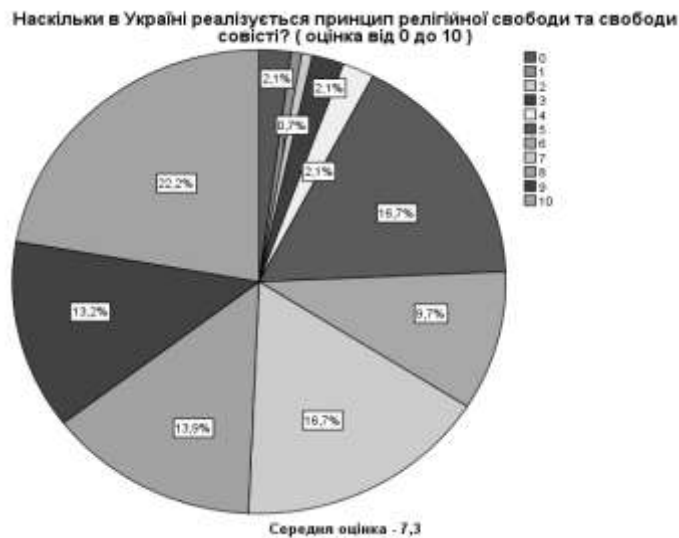
Чи відвідуєте ви богослужбові заходи виключно однієї релігійної конфесії?

Наголошуючи на високій релігійності, а відтак і церковній, політичній та соціально-правовій культурі жителів Івано-Франківщини, варто зазначити, що надійні підвалини для їх формування закладені були дуже давно, а з проголошенням Україною незалежності – лише створювалися нові додаткові можливості їх нарощення. Галичина, а отже й Станіславівщина (Івано-Франківщина), завдяки Церкві століттями викристалізовувала кращі зразки релігійної освіти та виховання. Тому й не дивно, що проблема викладання у школі християнської етики чи етики віри не стоїть настільки гостро, як скажімо на Буковині, чи в центрі України, не кажучи вже про південь і схід.

Важливу роль у розвитку церковно-релігійного життя й утвердженні міжконфесійної злагоди на Прикарпатті відіграє й держава, а точніше ті органи влади, які покликані здійснювати державницьку політику у релігійно-культурній сфері. На щастя, там ніколи не було губернаторів, які б стояли на антидержавницьких, антинаціональних позиціях, а отже підтримували ворожі Україні церковно-релігійні об'єднання. Більше того, вони завжди шукали компромісу й намагалися створити сприятливі умови для неухильного дотримання і виконання гарантій релігійних прав і свобод кожного громадянина України, який мешкає у цьому мальовничому краї. Важливо, що право кожного на свободу совісті й переконань, як невід'ємний компонент системи загальнолюдських цінностей, визнає і держава, і Церква. Насправді, держава лише гарантує, а Церква визнає. Тому ми не спостерігаємо якоїсь агресивної форми прозелітизму та соціальної моралізації з її боку. Можна припускати, що саме це є тим важливим фактором, чому громадяни (причому не лише воцерковлені) довіряють Церкві більше, аніж державі.

У цьому контексті доволі показовими є твердження респондентів щодо високого рівня реалізації принципу релігійної свободи та свободи совісті. Так на п'ять і більше балів її оцінило понад, як 92% з опитаних жителів Прикарпаття. Зауважимо, що по Україні цей показник дещо нижчий, наприклад у 2014 р. він становив 73% [1, с. 136]. Однак, варто пам'ятати, що тоді не було так багато переходів парафій від УПЦ МП до УПЦ КП, котрі чомусь пов'язують не з вільним волевиявленням українських національно зорієнтованих вірян, а з «втручанням» держави у церковно-релігійну сферу. Отже, сьогодні там, де домінує Московський патріархат, число тих, хто негативно оцінює правові гарантії свободи буття релігії в Україні, може зрости. Як не дивно, але й на Буковині таких, які оцінюють на 1, 2, 3 та 4 бали якість реалізації принципу релігійної свободи значно більше, ніж в Івано-Франківській області – їх більше 15% [1, с. 136]. Утім, згідно із відповідями, які надали респонденти цього краю, за відсотками воно виглядає ось так:

Не менш важливим показником духовно-культурної зрілості, а отже й релігійної культури українського народу і прикарпатців зокрема, є його любов до ближнього й доброзичливе ставлення один до одного, що базується не стільки на світському праві, скільки впливає якраз з Новозавітної настанови апостола Павла: «Як що можливо і залежить від вас, перебувайте в мирі з усіма людьми» (Рим. 12, 18). Між тим, мовою соціологів, політологів чи релігіє знавців, це можна означити як реалізацію правового принципу дотримання релігійної толерантності і терпимості. Але справжній релігії, а в нашому розумінні – це християнство – обидва терміни є чужими. Адже християнство – релігія любові, а це значно вище за будь-яку толерантизацію чи терпимість!

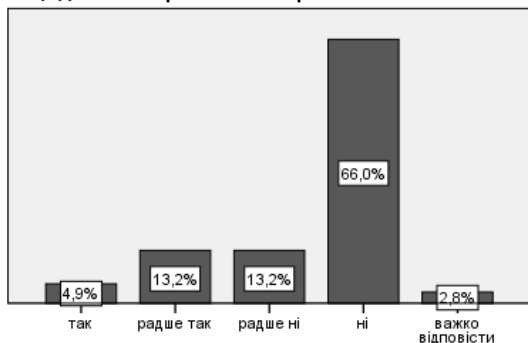
Це з одного боку, а з іншого – Прикарпаття релігійно куди однорідніший, ніж будь-який інший регіон, не говорячи вже про спільні національно-політичні візії, відданість його мешканців національній ідеї та незалежності й соборності України. До цього потрібно додати ще й те, що тут Московський патріархат остаточно і безповоротно втратив свої позиції ще на початку 90-х ХХ ст., а протестантизм застряг у своєму зародковому стані, тому, за великим рахунком, немає кому і чому протистояти. Існуючі там церкви, їхні душпастирі та вірні є національно зорієнтованими духовними лідерами, які разом з паствою плекають рідну мову, шанують українські народні звичаї й традиції, виступають єдиним фронтом проти російської агресії, закликаючи до цього й своїх вірян, що, в свою чергу, виступає важливим консолідуючим чинником і засобом єдності та толерантизації міжцерковних взаємин.

Тому й не дивно, що серед опитаних респондентів так мало (4,9%), на відміну, наприклад, від мешканців Чернівецької області (10,5%) виявилось тих, які відчували на собі прояви нетолерантності щодо їх релігійної приналежності. І, навпаки, такий високий відсоток тих, які ніколи не відчували будь-яких проявів недоброзичливого ставлення через віру і світоглядні переконання на Прикарпатті – 66,0% у порівнянні з Буковиною, де цей відсоток становить лише – 39,8%.

Для співставлення вважаємо за доцільне подати обидві діаграми:

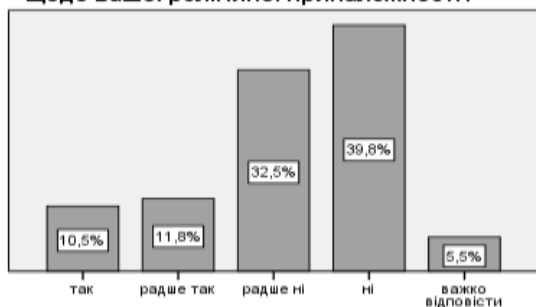
Івано-Франківська область

Чи відчували ви на собі прояви нетолерантності щодо вашої релігійної приналежності?

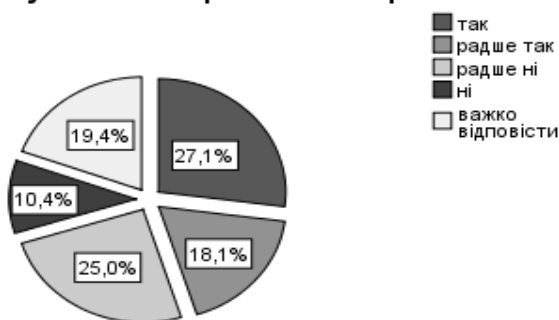
Чернівецька область

Чи відчували ви на собі прояви нетолерантності щодо вашої релігійної приналежності?

У цьому контексті цілком зрозумілою є відповідь жителів Івано-Франківської області на запитання щодо практики підтримки державою національно зорієнтованих церков. 27% мешканців краю вважають, що підтримка національно зорієнтованих церков – це нормальна європейська практика і її варто було б ширше застосувати і в Україні; 18% – переконані, що радше це потрібно робити; 25% вважають, що цього скоріше варто не робити, аніж робити. І лише 10% переконані, що ця практика зовсім зайва.

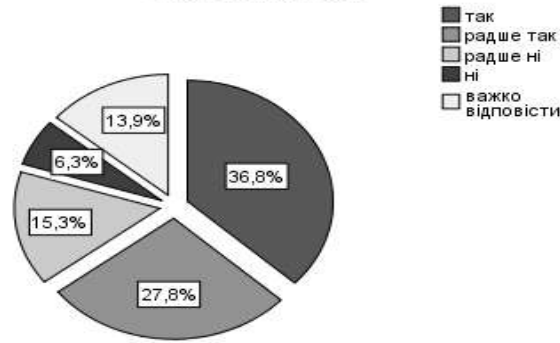
У деяких країнах світу (в т.ч. європейських) існують державні церкви. Вони користуються підтримкою держави, мають певні переваги з іншими релігійними організаціями. Чи доцільною була б така практика в Україні?

Ще більш переконливими у цьому контексті є твердження прикарпатських респондентів щодо необхідності культивування та відстоювання ідеї національної церкви. Зокрема, на питання: «Чи повинна Церква бути національно зорієнтованою?», ствердну відповідь дало майже 65% з числа опитаних, а це – на 34% більше, аніж в цілому по Україні. Між тим, на тлі стрімкого зростання суспільної ролі УПЦ КП, яка є наскрізь національною, а відтак і кількості її прихильників, цей показник уже так само давно інший (зрозуміла річ, що з знаком +).

Чи повинна Церква бути національно орієнтованою?

Висновки.

1. Івано-Франківська область у своїх релігійних формах і виявах (церковно-релігійна мережа, національно-релігійна свідомість віруючих, рівень їх воцерковленості та релігійної культури загалом, невід’ємною складовою якої є релігійне просвітництво, освіта, міжконфесійна толерантність тощо) засвідчує позитивний досвід протиставлення власної національної церковно-релігійної духовності ідеологемам церковно-політичного сепаратизму. Найперше, що зробили прикарпатці, це виключили з власного духовно-культурного та суспільно-політичного процесу ті церкви Московському патріархату, які виявилися нездатними або навмисне не забажали відмовитися від ідеології великоросійського церковного націоналізму та шовінізму. Вони за нетривалий період державної незалежності добре навчилися обходитися без них. І це, жодним чином не позначилося на духовному та соціально-економічному поступі краю. Скоріше, навпаки, бо їхнє місце тут же зайняли національно зорієнтовані церкви – УПЦ КП, УГКЦ та УАПЦ.

2. На Івано-Франківщині, як ніде-інде, спостерігається відчутна залежність між національно-церковним (релігійним) самовизначенням та умовами її родинного, ба навіть шкільного виховання. Тут це має свій особливий вияв. І викладання християнської віри, християнської етики, а то й Закону Божого, що практикується за згодою батьків, – яскравий доказ цьому. Звідси й такий високий відсоток тих, хто вірить у Бога, але може задовольняти власні потреби у будь-якій церкві, якщо вона традиційна у його сприйнятті та розумінні батьків.

3. Узагальнення даних про воцерковленість та участь вірян у церковно-богослужбовому житті парафії (релігійної громади) дає право стверджувати про її доволі високий рівень. Цим власне релігійність прикарпатців і відрізняється від більшості регіонів України і, зокрема, її центральних та південно-східних областей, де характер відвідувань храмів радше формальний. Іншою особливістю, яку ми виявили у цьому контексті, є те, що на Прикарпатті однакову вмотивованість відвідування церкви, богослужінь, участі в таїнствах і т. ін. мають як чоловіки, так і жінки, а також молодь, незалежно від статі.

4. Івано-Франківщина – це край високого рівня міжконфесійної толерантності, поваги до інших світоглядних позицій і переконань. Сьогодні його жодним чином не можна назвати конфліктогенним регіоном.

5. Жителі Прикарпаття високо оцінюють і рівень реалізації конституційних гарантій на свободу совісті та вільне функціонування релігійних організацій як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівнях.

6. Широку підтримку серед мешканців Івано-Франківської області знаходить ідея створення в Україні однієї Помісної Православної Церкви з власним духовним центром у Києві. А в контексті помайdanових суспільно-політичних трансформацій, на які вагомий вплив справляє УПЦ КП, ця ідея набуває чим раз конкретніших обрисів, формалізується, а отже наближається до втілення.

Література

1. Докаш В. І. Релігійність буковинців: стан, специфіка проявів (на матеріалах соціологічних досліджень) / Віталій Докаш, Василь Балух // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – № 1-2 (21-22). – С.132-140.
2. Докаш В. І. Релігійність українського суспільства в її сучасних соціологічних вимірах / В. Докаш // Держава і церква: форми взаємодії в умовах трансформації українського суспільства: Матеріали міжн. наук.-практ. інтернет-конф. 28 – 29 травня 2014 р., м. Чернівці. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. – С. 67-76.
3. Докаш В. І. Релігійність українського суспільства: суспільні виміри і фактори змін / В. Докаш // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці. – Чернівецький нац. ун-т, 2015. – № 3 (19). – С. 113-120.
4. Дослідники фіксують тенденції зростання атеїстичних настроїв у країнах по всьому світу [Інтернет-ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/svit/vid-boga-za-ostanni-kilka-rokiv-vidvernulisya-9-zemlyan.html> (назва з екрану).
5. Етноконфесійні взаємовідносини у транскордонних регіонах // Матеріали конкретно-соціологічних досліджень, проведених у травні 2015р. у Чернівецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.sociology.chnu.edu.ua/index.php?page=ua&data\[3715\]\[id\]=5610](http://www.sociology.chnu.edu.ua/index.php?page=ua&data[3715][id]=5610)
6. Кулагіна–Стадніченко Г. М. Релігія у її суспільній та особистісній функціональності. Монографія / Г. М. Кулагіна–Стадніченко. – К.: Українська конфедерація журналістів, 2011. – С. 95.
7. Релігійні вподобання населення України [Інтернет ресурс]. – Режим доступу: <http://infolight.org.ua/content/religiyni-vpodobannya-naseleण्या-ukrayiny> (назва з екрану).
8. Релігійність українців: рівень, характер, ставлення до окремих аспектів церковно-релігійної ситуації і державно-конфесійних відносин // Центр Разумкова: Національна безпека і оборона, 2013. – № 1. – С. 23-47.

Literatura

1. Dokash V. I. Relihiynist' bukovyntsiv: stan, spetsyfyka proyaviv (na materialakh sotsiolohichnykh doslidzhen') / Vitaliy Dokash, Vasyl' Balukh // Relihiya ta sotsium. Mizhnarodnyy chasopys. – Chernivtsi: Chernivets'kyu nats. un-t, 2016. – №1-2 (21-22). – S. 132-140.
2. Dokash V. I. Relihiynist' ukrayins'koho suspil'stva v yiyi suchasnykh sotsiolohichnykh vymirakh / V. Dokash // Derzhava i tserkva: formy vzayemodiyi v umovakh transformatsiyi ukrayins'koho suspil'stva: Materialy mizhn. nauk.-prakt. internet-konf. 28 – 29 travnya 2014 r., m. Chernivtsi. – Chernivtsi: Chernivets'kyu nats. u-nt, 2014. – S. 67-76.
3. Dokash V. I. Relihiynist' ukrayins'koho suspil'stva: suspil'ni vymiry i faktory zmin / V. Dokash // Relihiya ta Sotsium. Mizhnarodnyy chasopys. – Chernivtsi. – Chernivets'kyu nats. un-t, 2015. – №3 (19). – S. 113 – 120.
4. Doslidnyky fiksuyut' tendentsiyi zrostantnya ateyistychnykh nastroyiv u krayinakh po vs'omu svitu [Internet-resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tsn.ua/svit/vid-boga-za-ostanni-kilka-rokiv-vidvernulisya-9-zemlyan.html> (nazva z ekranu).
5. Etnokonfesiyni vzayemovidnosyny u transkordonnykh rehionakh // Materialy konkretno-sotsiolohichnykh doslidzhen', provedenykh u travni 2015r. u Chernivets'kii oblasti [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: [http://www.sociology.chnu.edu.ua/index.php?page=ua&data\[3715\]\[id\]=5610](http://www.sociology.chnu.edu.ua/index.php?page=ua&data[3715][id]=5610)
6. Kulahina–Stadnichenko H. M. Relihiya u yiyi suspil'niy ta osobystisniy funktsional'nosti. Monohrafiya / H. M. Kulahina–Stadnichenko. – K.: Ukrayins'ka konfederatsiya zhurnalistiv, 2011. – S. 95.
7. Relihiyni vpodobannya naseleण्या Ukrayiny [Internet resurs]. – Rezhym dostupu: <http://infolight.org.ua/content/religiyni-vpodobannya-naseleण्या-ukrayiny> (nazva z ekranu).
8. Relihiynist' ukrayintsiv: riven', kharakter, stavlennya do okremykh aspektiv tserkovno-relihiynoyi sytuatsiyi i derzhavno-konfesiynykh vidnosyn // Tsentri Razumkova: Natsional'na bezpeka i oborona, 2013. – № 1. – S. 23-47.

Mykola Shkribliak

Religious Ivano-Frankivschyna: religiously sociological analysis of church and religious identity prykarpatstv (based on sociological studies)

The main indicators, which conducted religiously sociological survey in the framework of the research project "Role of ethno-confessional relations transborder regions (Bukovina, Galicia) in the European integration process, social and practical dimension" were analyzed in the article. It was necessary to determine the structure of the church and religious network of Ivano-Frankivsk region and an interpretation of the main factors of its formation and thus influence on the dynamics of changes in the nature of interdenominational relations and religiousness of Carpathian region's residents.

A scientific objectification of indicators of confidence in the various churches and church-religious organizations, which function in the region, has a significant place in the article. The degree of ideological tolerance, specifics of freedom of conscience, and religion being in the Carpathian region were generalized on the benchmarks of personal data. The attitude of the residents of Ivano-Frankivschyna to implement the idea of creation of The Local Church in Ukraine, intensification of the ideological movement for its national orientation and independence

from any foreign church administrative center were visualized. The research of foregoing problems and their science generalization were conducted by comparative analysis of All-Ukrainian and regional particularities of a religious process.

Research goal and objectives are focused on the study of factors which influence on the formation of trust (disbelieving) to functioned on the territory of Ivano-Frankivsk region various churches and church-religious associations. Obviously, it determines the status and prospects of an interdenominational and ideological tolerance in the context of a modern life religion in the Carpathian region.

Keywords: Ivano-Frankivsk region, the Church, the Ukrainian Orthodox Church Kiev Patriarchate, the Ukrainian Greek Catholic Church, Ukrainian Autocephalous Orthodox Church, the Ukrainian Orthodox Church Moscow Patriarchate parish, religious organization, religious community, confession, confessional conflicts.

Надійшла до редакції 18.08.2016 р.

УДК 316.346

© Світлана Щудло
(Рівне)

ВЧИТЕЛІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНА СПІЛЬНОТА: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ TALIS

Автор обґрунтовує актуальність включення України до міжнародних порівняльних досліджень у сфері освіти. У статті розкривається потенціал міжнародного опитування TALIS для проведення освітніх реформ в українському суспільстві, насамперед реформи середньої освіти. Включення України до міжнародних освітніх досліджень розглядається автором як механізм підвищення якості освіти та інтеграції України в європейський освітній простір. У статті автор розкриває мету, завдання та особливості проведення опитування TALIS та перспективи реалізації цього проекту в Україні.

Ключові слова: TALIS, міжнародні освітні дослідження, вчителі, директори.

Добре відомими для усіх освітян є слова українського генія Івана Франка «Учителем школа стоїть...», у яких наголошується на значимості особистості вчителя, його професійності, майстерності, компетентності, ціннісних орієнтацій, моральних якостей в освітньому процесі. Реформування освіти, а саме проведення шкільної реформи, вимагає звернення особливої уваги до вчителів як соціально-професійної групи. У Концепції «Нової школи», яка представлена як стратегічний документ реформування середньої освіти і знаходиться в даний час на громадському обговоренні, зокрема зазначається, що «нова школа потребує нового вчителя, який може стати агентом змін» [1, с.18]. Ці ідеї правдиві і на часі, оскільки суспільство відчуває незадоволення якістю освітніх послуг, які надає школа, про що свідчать і наші власні дослідження [2, с. 218]. Водночас ця теза та схожі до неї звучать досить популістсько, оскільки постає зустрічне питання: «Чи володіємо ми достатньою й об'єктивною інформацією про те, яким є сучасний вчитель, які його професійні характеристики, які ціннісні орієнтації?». На жаль, достатньої інформації немає, що актуалізує пошук і використання нових надійних джерел інфомації про педагогічну спільноту. Ця інформація набуває надзвичайної ваги для осмислення спільного та відмінного у статусі українського вчителя у порівнянні зі статусом вчителів в інших країнах, для проведення освітніх реформ, і вироблення ефективної освітньої політики з метою підняття статусу вчителя в Україні.

Метою даної статті є соціологічний аналіз потенціалу міжнародного порівняльного освітнього дослідження TALIS для вивчення соціально-професійних характеристик вчителів. **Ступінь розробки проблеми.** Ознайомлення з науковою літературою, присвяченою аналізу статистичних, демографічних, соціально-професійних, ціннісних характеристик вчительської